

787225
82

O CĂLĂTORIE

LA

Românii din Silesia Austriacă

DE

TEODOR T. BURADA
BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Cu figuri și o chartă în text)

I A Ș I

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ, STRADA ALEXANDRI, 11.
1896.

O CĂLĂTORIE

La Români din Silesia Austriacă.

În urma cercetărilor mele făcute la Români din Moravia, m-am informat că ar exista niște remășițe a le poporului român și în Silesia Austriacă învecinată cu Moravia ¹⁾).

Hotărît a nu lasa ne explorat nici un colț de pământ în care a resunat cînd va limba românească, am pus imediat în aplicare dorința ce o aveau, de a mă duce și a studia, remășițele românilor ce s-ar fi affînd în acea țară.

Convins însă fiind, că aceste ramure îndepartate a le poporului român, care aũ ajuns în migrațiunile lor până în Moravia, trebuie să stee în legătură cu marele trup al națiunei noastre din cetatea carpaților, m-am gîndit, că drumul pe care el aũ trebuit să-l apuce, spre a ajunge din țerile noastre în Silesia, și de acolo mai departe până în Moravia, nu poate fi decît Galiția ; m-am hotărît prin ur-

1) Silesia austriacă se imparte în : Silesia de sus și Silesia de jos. Silesia de sus cu capitala Tropau, iar Silesia de jos cu capitala Teschen. Această din urmă se megieșește la O. cu Moravia, la E. cu Galiia, la S. cu Ungaria, iar la N. cu Silesia germană ; are o populaiune de peste 300,000 locuitori : poloni, cehi sau gorali, nemți, evrei, și valahi. Orașe mai principale sunt : Oderberg, Freistadt, Friedek, Iabluncov, Swarzwasser și Bielitz. (Vezi charta la finele scrierii).

mare ca în drumul meu către Silesia, să cercetez în trecut, ce urme au mai ramas astăzi prin Galiția, despre existența acelor români.

Așa dar în vara anului 1894, m-am și pornit la ei, apucînd drumul spre Cernăuți capitala Bucovinei.

Odată ajuns în acest oraș, cea întâi îngrijire a mea a fost, de a mă întâlni cu D-l E. Kaluzniacki profesor la Universitatea de acolo, cunoscut prin cercetările sale despre coloniile române din Galiția. Intrînd în vorbă cu acest barbat erudit, despre migrațiunea românilor în Galiția și de acolo în Silesia și mai departe până în Moravia, acesta s-a grăbit amî spune, că locuitorii din satele așa numite din vechime *woloski wsi*, (sate românești) în Galiția, sunt veniți în număr mare din Transilvania, din Maramureș, și în număr mai mic din Moldova; că acele sate sunt întemeiate încă de pe la 1378, până pe la anul 1572, că numărul lor este foarte mare, că în timpurile vechi, acele cate se ocărmuiau *cu obiceiie și legi românești*.

Primarul lor se numia *Kniaz*, terminologie ce nu ne întîmpină decît numai în satele locuite de români. Religia locuitorilor din acele sate, era acea ortodocsă. Locuitorii erau cu deosebire ciobani, încît chiar plugarii ajungeau a ledada plugul pentru a se ocupa cu creșterea vitelor. Ciobanii erau voinici și îndrăzneți, erau muncitori și avuți, turmele de oi ce aveau erau mari, cașul ce făceau acești ciobani era vestit și se numea *sir woloski* (caș românesc), nu mai puțin și brînza ce o făceau era renumită și se numea *brînza woloski* (brînză românească), care și astăzi este foarte căutată de locuitorii din Galiția ²⁾.

Mai vorbind apoi despre această migrațiune a românilor și cu D-l Dr. Dimitrie Onciu profesor la școala pe-

2) Despre toate aceste vezi, Hăsdenu, Partea IV-a din Arhiva istorică a României intitulată: Materialuri pentru istoria coloniilor române în Galiția.

dagogică³⁾, și acesta mi-a spus: că atît numele satelor, cît și numele de localități, de păduri, de bălți, de dealuri, de podișuri și altele, care sunt cu totul românești, precum și numărul cel mare de cuvinte românești ce se află și până astăzi în graiul locuitorilor de prin acele sate, care sunt multe la număr, sunt dovezi în de ajuns că ele sunt întemeiate de români

Cu aceste notițe am pornit mai departe spre Lemberg. Trecînd pe la Huțulî numiți și Huțani, și prin Pocuția, am dat în calea me de multe sate românești, pe care le-am tot cercetat în treacăt numai, întrebînd pe bătrîni și pe învățători despre vechimea lor, adunînd în acelaș timp și un număr mare de cuvinte românești ce le-am auzit în gura locuitorilor de pe acolo. După aceia am intrat în Lemberg numit de leși *Lwow*, capitala Galiției. Aici am făcut mai întăiu cunoștință cu preotul român Evghenie Vorobchievici de la capela romînă din Lemberg, apoi cu canonicul Anton Petrușevici de la biserica mitropolitană unită sf. Gheorghe a Rutenilor, cu aceștia am vorbit mult despre migrațiunea românilor în Galiția, Silesia și Moravia, mai cu seamă cu Canonicul Petrușevici, care a făcut studii aprofundate despre românii respinși în diferite țări; D-sa me-a dat informațiuni de mare importanță pentru noi, atît din punct de vedere istoric cît și etnografic.

După aceia întovărășit de preotul Vorobchievici ne-

3) Pe D-l profesor Onciū il cunoșteam încă de la 1878, cînd il văzusem pentru prima dată în casa părintelui seū Dimitrie Onciū, preot în comuna Straja din Bucovina, unde mă aflam în gazdă venit din cercetările mele etnografice ce făcusem în diferite comuni din Bucovina. Petrecerea mea în acele locuri și necontenitele convorbiri ce aveam cu bătrîni și cu bătrînele de prin comuni, întrebîndu-i despre obiceiurile și datinile poporului românesc, au atras bănuelî asupra me, și presupus de spion, am fost ridicat de jandarmi chiar din casa sfinției sale, în ziua de 10 August 1878, și dus pe jos din cazarmă în cazarmă sub pază până la Radăuți. Acolo am fost pus la închisoare unde am stat patru zile; apoi de și nu s-a descoperit nici o vină în contra me în urma perchezițiunii ce mi s-a făcut și a interogatorului ce mi s-a luat de cătră judele de instrucțiune, totuși, am fost dus cu jandarmi până la fruntarie și izgonit din Bucovina.

am dus de am cercetat biserica zidită de Miron Bărnovski Vodă, la anul 1629, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, care se numește și astăzi de popor *Volosca cirkich* (biserica românească). Inscripția slavonă care stă înăuntru bisericii în zid, arată vechimea și pe ziditorul ei.⁴⁾

Prin amabilitatea D-lui profesor de la Universitate Isidor Șaranevici și îngrijitor museului de anticități al acelei biserici, am putut vede tot ceia ce el conține. Intrînd în acest museu, remăi uimit de bogata colecțiune de odoare bisericești, de veștinte, precum și de numărul cel mare de manuscripte, cărți vechi, hrisoave și scrisori de a Domnilor și boerilor noștri. Despre aflarea acestor scrisori, se știea la noi, încă din anul 1838. În suplementul literar a foaiei Albina Românească, intitulat *Alăuta românească* din 1 Sept. 1838, ce Gh. Asaki dădea la Iumină, se enumeră acele scrisori, dînd la unele și conținutul lor.⁵⁾

4) Iată ce ne spune cronicarul Miron Costin despre această biserică: Mănăstirea în oraș în Iași ce se zice sînta Maria și Hangu la munte, și Dragomirna la Suceava o au sevirșit și au istovit și *biserica cea mare în Liov*, în tirgul unde și chipul lui este scris. Cogălniceanu. Letopisiștele țerei Moldovei. Tom. I pag. 268. Iași 1852.

5) Nu găsim de prisos a da cetitorilor noștri, ceia ce s-a scris în *Alăuta românească* despre acele scrisori, fiind de o mare importanță pentru istoria țarei noastre.

Ravașuri vechi a domnilor moldoveni.

În arhiva bisericii rominești a uniților din Liov, zidită din nou de voevodul Bărnovski domnul Moldovei, sunt păstrate multe scrisori a domnilor și a boerilor moldoveni. Aceste sunt scrise unele în limba rusnească și altele leșește. Arhivarul și păzitorul odoarelor acestei biserici Dumnealui translatorul Dionis Zubrzyki și-au cîștigat recunoștința literaților romini prin buna orîndueală în care ține aceste hîrtii de mult preț, și prin bunătatea cu care el le arată călătorilor romini. În trecerea me, pe la Lemberg am mers de le-am cercetat, și le-am aflat în numărul mai jos însemnat.

17—Ravașuri de la Alexandru Vodă Lăpușeanu, scrise de la anul 1558 până la anul 1567.

1 Ravaș de la Vasile Vodă de la 1641.

15—Ravașuri de la Ierimia Vodă Movilă de la 1600 până la 1605; și un ravaș tot de la el, cînd era numai postelnic; de la 14 Decembrie 1590.

2—Ravașuri de la Petre Vodă cel șchiop scrise de la Iași, din 14 și 15 Decembrie 1590.

1—Ravaș de la Simeon Vodă Movilă de la 1607.

9—Ravașuri de la Doamna Elisabeta Movilina, de la 1604—1632.

3—Ravașuri de la Domnul Constantin Movilă, de la 1610 pînă la 1611.

Două ravașuri sunt iscălite latinește și unul rusnește.

1—Ravaș de la Margareta Movilina scrisă de la Zdziedzilovna, 7 August 1614, foarte frumoasă și curată scrisoare.

Pintre odoarele aflate în Lemberg, afară de mitra Mitropolitului Dosoftei cu care și până astăzi la Paști și alte serbători mari se oficiază de mitropolitul de la biserica unită sf. Gheorghe a Rutenilor, și o cruce mare de aur înfrumusețată cu petre scumpe, făcută pentru Radu Buzescu în anul 1603, duse aceste odoare de Mitropolitul Dosoftei de la mitropolia din Suceava, am văzut un epitrahil făcut de Ioan Vasile Vodă la anul 1643, apoi o cruce de lemn frumos lucrată din anul 1632, un felon, un covor de Persia, parte dăruite acestei biserici de Miron Bărnovski Vodă, precum și alte multe odoare de mare preț. În Zolkiev, orașel aproape de Lemberg, se mai află și un epitaf, dăruit mănăstirei de acolo, de Ioan Alexandru Domn țării Moldovei, și fiul seü Ilie, la anul 1428 ⁶⁾.

După ce am cercetat în treacăt numai, *Arhivul mu-*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1—Ravaș a Domnului Radu Mihnea scris de la Iași 31 Mai 1616.

5—Ravașuri de la Domnul Moisi Movilă, de la 1624 până la 1660; cel de pe urmă ravaș este scris de la Welkieoczy, un tirgușor lângă Liov, unde el trăia după ce a fost isgonit de pe scaunul Moldovei.

11—Ravașuri de la Domnul Miron Barnovski ziditorul bisericii moldovenești de la Liov. Ravașele sunt scrise de la 1627—1632. Portreturile acestui Domn și a fiului seü să află în biserică în fața altarului. Ei sunt amindoi înbracați cu strae ungurești roșie și cu ciobote galbene, lângă dinșii este cuca pe o masă.

1—Ravaș scris de camărașul Toader în Tabia de pe Țuțora în 9 Iulie 1627. El răspunde preoților de la biserică moldovenească din Liov, carii cerea de la Barnovski Vodă, bani spre a mintui biserica, că Domnul nu putuse până atunci să li trimată acești bani, din pricina cheltueleur resboiului; însă el trimite vr-o citeva care cu silitră ca să le vindă la Liov, spre a sevărși biserică.

2—Ravașuri de la Duca Vodă cel bătrîn, și de la fiul seü Constantin Duca Vodă. Duca cel bătrîn scrie prin ravașul seü din Iași în 26 Ghenarie 1671, cătră breasla bisericească din Liov să-i tipărească 400 psaltiri și 200 ceasloave rominești cu slove kirilești. Iar Constantin Duca prin ravașul seü din Iași de la 24 Februarie 1694, mulțemește preoților din Liov pentru prohodul ce aü cettit la moartea tătâni-seü; și le trimite o sută de lei spre mulțumire și un pomelnic a familiei sale.

Și în sfârșit se mai află vr-o douezeci de ravașuri scrise de hoeri moldoveni, din care sunt multe a marelui Logofăt Luca Stroiçi de la 1599 până la 1603

L. N.

6) Vezi Исидоръ Шараневичъ: Каталогъ Археологическо-библиографическон выставски ставропигийского института въ Львовѣ pag. 9. No. 20. Львовъ, 1888.

nicipal al oraşului Lemberg, în care se află un însemnat număr de documente privitoare la noi, mai cu seamă la relaţiunile Domnitorilor şi boerilor noştri cu Galiţia şi mai cu deosebire cu oraşul Liov, şi *Arhivul provincial* al Galiţiei, tot în Lemberg, care cuprinde asemenea documente preţioase relativ la istoria ţerii noastre, m-am dus de am văzut biserica cu hramul s-ta Paraschiva zidită la anul 1641, toată de piatră cioplită, de Ioan Bărnovski după cum se povesteşte pe acolo. Piatra cu inscripţia slavonă ce stă în zidul dinafară a bisericii, în fruntea cărei se află capul de bou cu soarele şi luna, mărturiseşte vechimea ei. Existenţa acestei biserici deosebită de a lui Miron Bărnovski Vodă, după cit ştiu, n-a fost cunoscută până acuma la noi. Ea a fost odinioară ortodocsă orientală, astăzi este greco-catolică.

Înainte de a mă porni din acest oraş m-am dus la capela românească ⁷⁾, cu hramul Sintei Treimi, şi am ascultat s-ta Liturgie în limba românească, oficiată de părintele Evghenie Vorobchevici preot gr. or. la acea capelă, după care apoi me-am luat remas bun de la acest cucernic păstor de suflete, şi am pornit mai departe.

După o călătorie îndelungată, întâlnind în drumul meu o sumă de sate româneşti, am ajuns la fruntaria Silesiei, în oraşul Biala ⁸⁾. Aici m-am oprit mai mult timp, de me-am pus în ordine notiţele ce adunasem, în tot timpul călătoriei mele.

7) Văzind că această capelă este lipsită de numărul necesar de cărţi bisericeşti, ear vestmintele preoţeşti precum şi vasele sfinte, cadelniţe şi alte odoare, sunt vechi şi în rea stare, după iniţiativa şi stăruinţa me pe lângă sf. Sinod şi pe lângă Ministerul cultelor şi instrucţiunii publice, acea capelă în urma desbaterilor cari au avut loc în şedinţele de la 8 şi 9 Martie 1895, în sf. Sinod, a fost înzestrată cu un rind de vestminte preoţeşti, felon, stihar, epitrahil, cingătoare etc, potir discos, copie, steluţă, cadelniţă şi altele, toate polcite cu aur, precum şi cu cărţi bisericeşti în număr de 28 volume mari.

8) În trecut observam, că numele de Biala, îl poartă două comune româneşti, Biala de sus şi Biala de jos, în apropiere de oraşul Ohrida din Macedonia.

Despre aceste sate românești ce se află de-alungul Galitiiei, mai mult despre partea Carpaților, din cercetarea cea repede care am făcut, putem afirma, că numărul lor trece peste una sută cincizeci, în care în unele se vorbește rutenește iar în altele leșește.

Din numărul cel mare a acestor sate, enumerăm și noi aici vr-o cîteva, și anume :

Acrișor	Lubîcia
Balița	Lapușanca
Banița	Moldavieț
Bobîrca	Nanova
Bolehov Voloschi, numit în vechime Vila Valachorum.	Petranca
Bogușa	Ploschie
Bucoveț	Polana
Brusturi	Rostochi
Camionca Volosca	Runguri
Cobilnița Volosca	Sandroveț
Corosna	Stupnița
Crasnoila	Stebnic
Crolic voloschi, cu deosebi- re de <i>Crolic polschi</i> .	Stupoșani
Ferescul	Târnavă
Horb	Tirava volosca
Iasenita	Turca
Iavornic	Uluci
Leșna	Volohovca
Lodînia	Voloșanca
	Volohi și altele ⁹⁾ .

Pe lângă aceste numiri de sate, se mai află și o mulțime de cuvinte românești ce au munții, dealurile, bălțile, podișurile, pădurile și altele. Iată vr-o câteva :

9) Despre aceasta vezi și scrierea lui E. Kalužniacki: *Verzeichniss der Ortschaften in Galizien, die durch Ansiedelung von Rumunen entstanden sind*, inserată în scrierea lui Fr. Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen in den Dalmatischen Alpen und den Karpaten*. Wien. 1879. pag. 25 și urmat.

Capul	Ripiana
Cerbul	Rotundul
Cucul	Secătura
Gurgulat	Şesul
Leurda	Sihla
Lopuşna	Sihlos
Lunga	Strunga
Lupatul	Strimba
Niagra	Teiuş
Pietros	Troian
Pietrosul	Turcul
Pecura	Tusul
Pinu	Volosca
Plai	Voloşani şi altele ¹⁰⁾ .
Ripa	

În graiul poporului se află o mulţime de cuvinte româneşti, din care enumerăm şi noi aici cele ce urmează :

Aravona	Hadra-hîdru
Arcan	Hutor-hotar
Arbuz	Jentiţa-Jintiţa
Arendaş	Harmasar
Baltă	Hiaba-giaba
Baltagul	Hois! cea !, -hâis! ceal la dreapta la stînga.
Barda	
Betega-beteag	Hurda-urda
Ber! ber!—bîr! bîr, che- marea la oi.	Huţul-hoţul
Bisiha-beşica	Livada
Borsuc	Loc
Bostan	Magura
Bovhar-boariu	Malaiu
	Mamaliga

10) Despre aceasta vezi şi scrierea lui E. Kalużniacki, la locul citat.

Brindza	Marfă
Bucata	Merenda
Buhaï	Moşa-moşa
Bunica	Moşul
Butuchi-butuc	Nanaş
Brustur	Pomana
Buzdugan	Prajina
Caciulca-căciula	Putira-putina
Camanac-comanac	Retez
Capestra-căpăstru	Rindza-rînza
Caruţa	Ripa
Cauş	Salaş-stîna
Cerdac	Saraca
Chiptar-peptar	Scam- Scamă
Cioara	Socotiti-a socoti
Ciobanië-cioban	Spuză
Ciocan	Strunca-strunga
Claca	Sihla
Claga-chiag	Şura
Coliba	Şvara
Cucîma-cuşmă	Tarcati-tarcat
Falcia	Tocma
Farfuri-farfurie	Trifoi
Flechev-flecău	Trimbiţa
Floiara-fluer	Turma
Folos	Țara
Fortuna-furtuna	Vacar
Fotă-vestmînt femeesc	Vatali-vatav
Frembia-frînghie	Vatra
Fudulia	Venit,
Gugla-gluga	Zgarda și altele ¹¹⁾

11) Vezi și E. Kalużniacki, la locul citat.

Nimene de la noi până acum n-a fost în acele sate să le cerceteze, nimene n-a scris obiceiurile poporului de acolo, la nunți, la înmormântări, la nașteri, la anul nou și la alte împrejurări a le vieții lor; nimene n-a adunat poeziile lor, danșurile lor, musica lor; au rămas și ele date uitării ca și multe altele care ne interesează mai de aproape, și a căror cunoștință este de cea mai mare importanță pentru studiul regiunilor ce au fost când-va împoporate de neamul românesc.

Ași fi dorit mult se întreprind eu această cercetare, precum am făcut asupra diverselor grupuri de români vezuți de mine până acuma, dacă timpul m-ar fi îngăduit, nu voi lipsi însă, de a mă duce și prin acele locuri într-o viitoare a me călătorie.

Observînd și urmărind continuitatea acestor sate preserate de-alungul Galiției, era natural ca ele să se întindă mai departe, trecînd prin Silesia austriacă pentru ca se ajungă în Moravia.

În adevăr această observațiune nu m-a înșelat de loc, căci continuitatea acestor sate spre Moravia, să observă în satele care sunt preserate prin mijlocul Silesiei, spre a forma un șir care merg în Moravia, unde se și infundă.

Am pornit deci tot înainte în Silesia, și nu mult după aceea am și intrat în Teschen capitala Silesiei de jos ¹²⁾. Aici am căutat se mă întîlnesc cu profesorul de la gimnaziul de acolo Anton Landsfeld, căruia arătîndu-i scopul călătoriei mele în acele locuri, me-a spus tot ce știe despre valahii cari se află în comunele de prin prejurul orașului Teschen.

12) Orașul Teschen se află așezat în apropiere de poalele munților Beschizi; are aproape 14,000 locuitori. Mai însemnat de văzut sunt următoarele clădiri: biserica cea mare protestantă, vechiul castel reconstruit din nou, Primăria cu teatru și sala de concert; palatul administrativ, gimnaziul catolic și luteran, ateliere de postavărie, fabrică de arme, mai ales puște. Se face mare comerț cu vinuri ungurești, cu piei, lînă, miere și ceară. În acest oraș s-a încheiat în anul 1779 pacea între Maria Theresa și Frederic II, punîndu-se capăt rezbelului pentru succesiunea la Bavaria.

Tot în acel oraş am făcut cunoştinţă cu Dr. Ioan Witzens profesor la gimnasiu de acolo, şi cu bătrînul octogena rFridrich Gelbfuhs fost membru de curte şi procuror, de la cari luînd multe relaţiuni importante relativ la scopul călătoriei mele, m-am dus mai departe, şi am ajuns în oraşul Iabluncov, şi de acolo trecînd apoi podu de peste pârăul Olsa, m-am dus în Biala. Aici am făcut cunoştinţă cu inginerul forestier Schaithauer, de la care am luat asemenea multe informaţiuni, apoi m-am îndreptat spre satul Nawsi, unde am făcut cunoştinţă cu Ks. Franciszek Micheida, preot la biserica evangelică de acolo şi redactor la gazeta „Przyjacela Ludu“ şi „Rolnika Szlask“, cel mai erudit din locurile acele, care se ocupă de mai mult timp cu cercetarea obiceiurilor deosebitelor popoare din imperiul austriac. Spuîndu-i şi acestuia scopul călătoriei mele în acele locuri, me-a dat şi acesta importante relaţiuni despre ceia ce doream. El me-a spus că Silezia de jos, se împarte în trei regiuni, în ceia ce concerne diferitele naţionalităţi ce sînt acolo, avînd în totul aproape la 300,000 locuitori. În partea de la Nord până spre Teschen, locuitorul se numeşte *lah*, *laşi*, adecă ieah, leşi, cum se numesc la noi polonii şi până astăzi încă, apoi locuitorii de prin prejurul oraşului Teschen şi în jos spre comuna Bistriţa, se numesc *Valahi*, *Valaşi*, iar de la Iabluncov spre munţii Beschizi, se numesc *Beschizi*, de la munţii cu acelaş nume, care despart Silesia de Ungaria; ei se mai numesc şi *Goreli* de la cuvîntul slavon *gora* (munte) munteni, că după părerea sa, aceşti valahi, fie că sunt veniţi din Transilvania fie din Moldova, în trecerea lor spre Moravia, au remas din ei şi prin Silesia; că ei sunt din acei cari au trecut din Galiţia în Moravia, se vedeşte această din obiceiurile lor, din portul lor, din cuvintele lor româneşti, identice cu acele a valahilor din Mo-

ravia, de și astăzi ei vorbesc limba polonă. Acel preot me-a spus și numele a câtorva comuni locuite de valahi, aceste sînt : *Bistrița, Ropița, Libița, Leșna, Ligotca, Punicov, Vindrînia, Trjinița, Mistrovița, Drjisghielov, Goleșov, Godrișov* și altele multè.

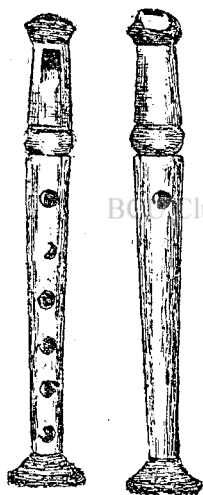

(Fig. 1)

Luîndu-mi remas bun de la acest preot, am pornit și eu prin satele indicate de el, spre a cerceta pe valahii din acele locuri.

Mare a fost mirarea me cînd am văzut că acei valahii putem zice, că mai nici se deosebesc de acei cari se află în valahia din Moravia.

Acelaș port la ciobani, opincii, cojoc pe care-l poartă în timp de iarnă cu mițele în afară, cămeșă cu minicele largi, fără guler, legată la gît numai cu niște baere de ață,¹³⁾ ca și la ciobanii din Moravia, (fig. I).

(Fig. 2).

Fluerul numit la ei *fuiara* (fig. 2) este instrumentul ciobanului, cu care cîntă la oi, și de multe ori și pe la petrecirile care se fac prin sate. Frumos a mai zis din fuiară Ioan Magura, mai multe cîntece ca de la dînșii, mai toate duioase, și care se asemanău cu cînticele pe care le auzisem la românii din Moravia. Femeele valahilor sunt foarte harnice, mergînd pe drum de la un sat la altul, torc lînă cu fusul. Ele lucrează pînă cu rezboiul pentru gospodăria casei. Aceleași obiceiuri la nașteri, la înmormîntări, la nunți, la anul nou, la crăciun, ca și la valahii din Moravia. Așa cînd se naște copilul în scaldătoare i se pune un ban de argint, ca se fie norocos; cînd este ca să se pună mortul în raclă, se înbracă cu straele cele care i-aŭ plăcut mai mult fiind în viață, în mână i se pune un ban vechiŭ ca se plătească podurile.

13) Cămeșă, mai cu samă la baciŭ, este fiartă în unt, ca se nu mai fie nevoie a o spăla.

La nunți se zic mai multe conăcării, cînd vine mirele la mireasă, un vornicel ce ține în mînă o naframă, îl primește cu muzica, iar nuntașii, dau din pistoale. Mireasa dă mirelui o cămeșă de pînză cusută de ea însuși.

La anul nou băeții merg pe la casele locuitorilor cu colinda, care la ei se numește, *colenda*, în care se descrie nașterea lui Isus-Hristos. Mai aū și colindele cu cei trei crai de la răsărit : *Gaspar*, *Melihar* și *Baltazar*, irozii noștri de astăzi, inbracați cu cămeși albe, avînd în mînă buzdugane cu capetele poleite, pe cap cu chivere impodobite cu hîrtie colorată și poleită, ca și la acei din Moravia.

Ei cred în strigoii, în farmece, în descîntece ca și Valahii din Moravia.

A mai enumera și alte obiceiuri a acestor Valahi, ar fi a repeți cele ce am scris în privința obiceiurilor datinilor și morăvurilor, valahilor din Moravia (14).

Din numărul cel mare de cuvinte românești derivate din latinește cît și acele de altă origină ce se află în graiul acestor Valahi, enumerăm aici vr-o cîteva :

Valașca un soiū de oaie Mierenda-merinde

Valașca un soiū de topor Neviasta

Baba Ohrada-ograda

Bacia Opanchi-opinci

Berca-oaie bercă Otava

Brindza Oțet

Bunda-bundă, straiū Oves

Ciura-cioară Pastir-păstor

Clag-chiag Papuți-papuci

Chirdel- cîrd de oi Pasce-paste oile

Cojulu-cojoc Pistula-pistol

Coleba-colibă Pistrula-pistruc

14) Vezi scrierea me : O călătorie la rominii din Moravia. Iași. 1894.

Colenda-colindă	Plug
Cornuta	Pluta
Coruna- coroană	Poharec-păhăruț
Conopi-cănepă	Prah-praf
Copița-căpița	Putira-putină
Curastva-coraslă	Redic ridic
Cucima-cușmă	Rindza-rînza
Dzer-zer	Rochita-răchită
Dobitec-dobitoc	Salaș-stina
Drac	Sechira-secure
Frombia-frînghia	Sihla
Fuiara-fluer	Sindila-șindilă
Gazda	Siuta-ciută, oaie ciută
Ghieleta-găleata	Slanina
Gospodar	Smetana-smîntăna
Gromada-gramadă	Snopec-snop
Jintița	Strang-strunga
Hadalmas-adalmas	Sumar-samar (un soi de șea)
Halusti-găluști	Tanistra-traistă
Hotar	Trombita-trimbița
Lavița	Țapon-țapîn
Lopata	Zabava și altele. ¹⁵⁾
Magura-măgura	

Dacă aruncăm privirile noastre asupra stării actuale a acestor români, în comparație cu ceia ce au fost în trecut, după cum m'am putut încredința din convorbirea ce am avut-o cu mai mulți bătrâni, din diferite locuri, apoi constatăm, că conștiința de naționalitate ce se păstră la această frîntură a neamului nostru, răcăcită în acele părți, astăzi putem zice, că a dispărut într-un mod aproape desevărsit.

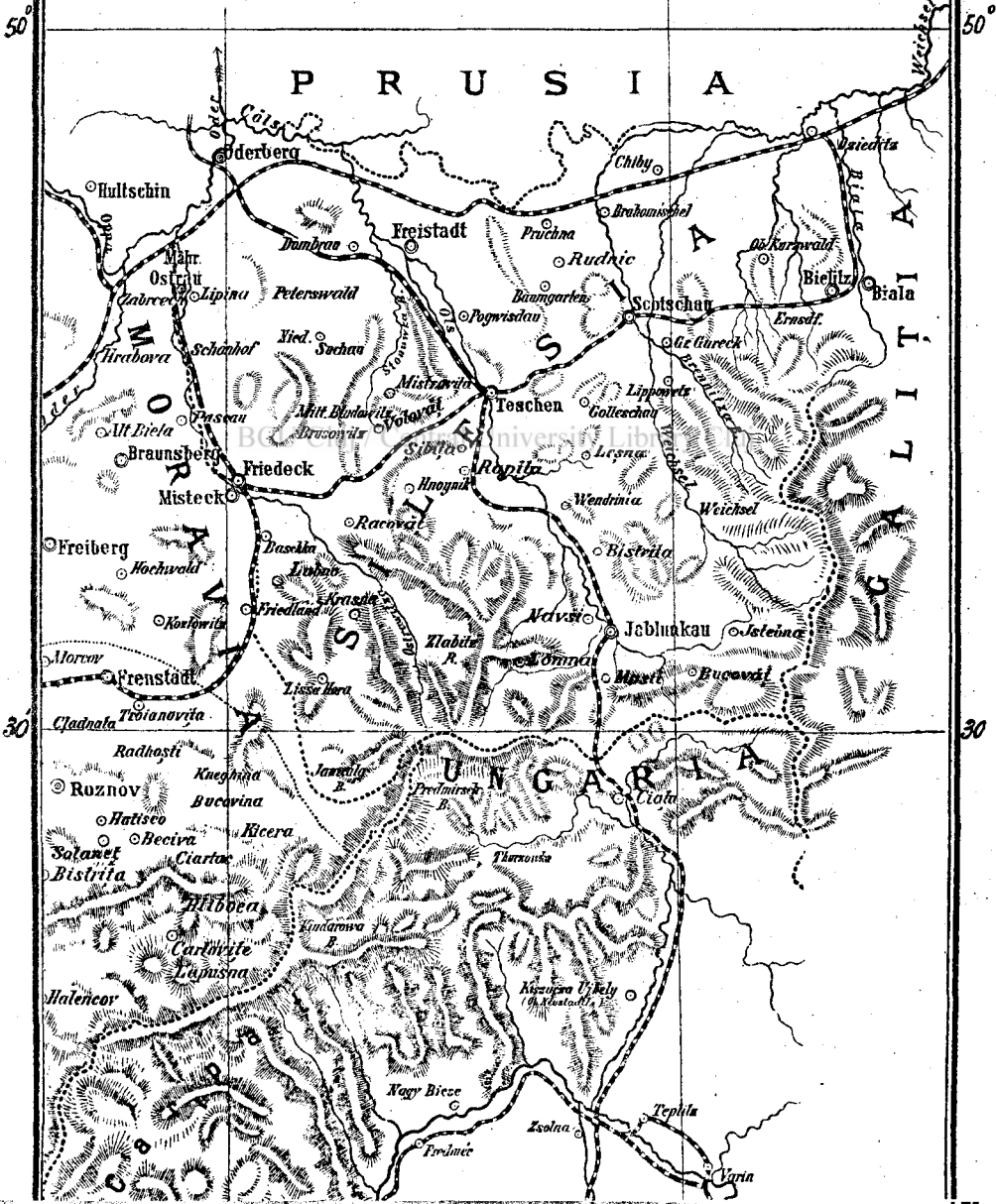
15) Vezi și Lucyan Malmowski: O niektórych Wyrazach ludowych polskich. Cracovia. 1892. pag. 6.

Din toate aceste cercetări ce am făcut, rezultă, că de și toți acești români respinși în sinul Austriei superioare, Galiția, Silesia și Moravia, sunt perduți pentru naționalitatea română, totuși nu este mai puțin vrednic de luat a minte, aflarea lor în acele locuri, așa de îndepărtate de noi, și mai ales înșirarea lor, pe o linie continuă, care începe de la Bucovina, se prelungește prin toată întinderea Galiției, trece prin Silesia austriacă, și ajunge în Moravia, unde ramurile cele mai reșchirate a le poporului românesc, se opresc și se înfundă. Așa fiind, credem că suntem îndreptățiți, a admite, că urmele lasatede români prin țările despre care am vorbit, arată calea urmată de ei, în lunga lor migrațiune nordică, care plecând fie din Transilvania, fie din Bucovina, fie din Galiția resăriteană, unde se constată prin secolul al XIII-le esistența Knezilor Boloboveni, au urmat tot înainte călătoria lor, semănând în drumul pe unde au trecut, satele enumerate de noi mai sus, în Galiția și Silesia, oprinduse în Moravia în localitatea numită Valașca (Valahia), unde se înțelege, că așezînduse într'un număr mai compact, au putut mai bine rezista la influința destrugătoare de naționalitate, și cu toate că ei, n-au putut apara bunul lor cel mai prețios, limba, au pastrat totuși, conștiința naționalității lor, deosebită, în sinul națiunei slave a Moravilor.

Soarta acestui ram desfăcut și rezlețit din trupul neamului nostru, cu care noi nu mai putem ave nici o legătură, și nici poate izvori pentru noi vre un interes de politică actuală, din atingerea cu ei, ar trebui să ne învețe, a apara cu mai multă energie partea remasă încă ne înghițită de oceanul ce ne încunjoară, ca să nu se ducă și ea, pe urma fraților noștri dispăruți pentru noi! dispăruți pentru tot-deauna!

CHARTA SILESIEI

BCU-Cluj / Central-University Library Cluj

Publicațiuni de Teodor T. Burada

1853. — Deplinile anecdote a lui Balakirev traduse din rusește de Teodor, Constantin și Mihail Burada. Iași 1853. Tipografia Buciumului român.
1865. — Thèse pour la licence en droit. Paris. 1865. Imprimerie de Pillet fils ainé.
1875. — Almanach musical pe anul 1875 Iași Tipografia Goldner.
1876. — Almanach musical pe anul 1876. Iași Tipografia Goldner.
1877. — Almanach musical pe anul 1877. Iași Tipografia Goldner.
1877. — Discurs rostit cu ocasiunea împărțirii premiilor anului școlar 1876-1877. la conservatorul de muzică și declamațiune din Iași in „Lira Română“ București 1880 An. I. No. 34.
1879. — Bocete populare la Români, in „Convorbiri Literare“ an. XII și XIII. Iași Tipografia Națională.
1880. — Cântecul cununei la poporul român din Transilvania, in „Convorbiri literare“. an. XIV. Iași Tipografia Națională.
1880. — Despre creștăturile plutașilor pe cherestele. Iași. 1880. Tipografia Litografia Goldner.
1880. — O călătorie in Dobrogea, Iași 1880 Tipografia Națională.
1882. — Impresiuni din valea Hategului, in „Convorbiri literare“ an. XV. Iași. Tipografia Națională.
1882. — Cântece de Miriologi (Bocete). adunate in Macedonia. in „Convorbiri literare“ an. XVI și XVII. Iași Tipografia Națională.
1882. — Datinile poporului român la immorinântări, Iași. 1882. Tipografia Națională.
1883. — Biserica Sf. Ioan din Vaslui, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. I. vol. I. București, 1883 Tipografia Academiei române.
1883. — Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel din Huși a lui Stefan cel Mare; in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. I. vol II. București 1883. Tipografia Academiei române.
1883. — Datinile la nunți ale poporului român din Macedonia, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. I. vol. II, și in „Macedonia“ Revista Românilor din Peninsula Balcanică. București 1889 an. II. No. 5, 6 și 7.
1883. — Podul de peatră zis a lui Stefan Vodă, din județul Vaslui, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. I. vol. II.
1884. — O călătorie la muntele Athos. Iași. 1884. Tipografia Națională.
1885. — Biserica Buna-Vestire din târgul Oena a lui Răducanu Racoviță, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. III. vol. IV.

1885. — Despre creștăturile Șalgăilor pe drabu de sare, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. III. vol. IV.
1885. — Poesii populare adunate in Macedonia in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. III. vol. IV.
1885. — Documente privitoare la istoria română, in „Revista pentru istorie arheologie și filologie“ an. III. vol. IV.
1887. — Elena Asachi.—Schită biografică—in „Convorbiri literare“ an. XXI. București, 1887. Tipografia Socec.
1888. — Cercetări despre Conservatorul Filarmonic-dramatic din Iași. (1836—1838)—Iași, 1888. Tipografia Națională.
1888. — Cronica Musicală a orașului Iași (1780-1869); in Convorbiri literare“ an. XXI. București Tipografia Socec.
1890. — Cercetări despre școala filarmonică din București 1833-1837), in „Convorbiri literare“ an. XXIV. București Tipografia Socec.
1890. — Cercetări despre scoalele românești din Turcia. București. 1890. Tipografia „Românul“ Viutilă C. A. Rosetti.
1891. — Cercetări asupra muzicii ostășești la Români, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. III. vol. VI.
1891. — Biserica Sf. Gheorghe din orașul Hărlău, zidită de Stefan cel mare, in „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ an. III. vol. VI.
1891. — O călătorie in satele românești din Istria in „Românul“ București an. XXXV. din 5 Iunie 1891.
1892. — Cântecul lui Mihai Viteazul la Românii din Macedonia, in „Convorbiri literare“ an. XXV. Tipografia Socec.
1892. — Obiceiurile la nașterea copiilor din Macedonia, in Convorbiri literare“ an XXVII.
1893. — O călătorie in satele Moldovenesti din Gubernia Cherson (Rusia) Iași. 1893 Tipografia Națională.
1893. — O călătorie la Românii din Bithinia (Asia mică) Iași 1893. Tipografia Goldner.
1894. — O călătorie la Românii din Moravia. Iași. 1894. Tipografia Goldner.
1895. — Condica șireților. Iași—Tipografia Națională.
1895. — Cercetări despre Românii din Insula Veglia. Iași,—Tipografia Națională.
- 12 Studii pentru violină, aprobate de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru școalele de muzică.